

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК – це період життя дитини у широкому розумінні від народження до початку навчання у школі, у вузькому - від 3 років до 6(7) р. Виокремлюється *молодший Д.в.* (від 3-х до 5-и років) і *старший Д.в.* (від 5-и до 6-7-и р.). У цьому віці закладаються досконаліші форми соціальної компетентності, формується підґрунтя для майбутньої шкільної зрілості.

Для характеристики **Д.в.** базуємося на класичній схемі періодизації дитинства Д.Ельконіна, основа якої лежить у застосуванні теорії діяльності О. Леонтьєва. На думку Л. Виготського психол. вік є епохою, циклом, в якому загальні закони розвитку набувають якісно своєрідного вираження. Розвиток дитина є не що інше як постійний перехід від однієї вікової групи до ін., що пов'язано зі змінами будови особистості. Вік кожної дитини є стиком біологічного, психічного, соціального. Дисбаланс, відставання у показниках розвитку якогось із зазначених напрямів призводить до суперечностей, нерівного, стрибкоподібного розвитку. Психол. структуру **Д.в.** визначають кризові рамки: *кризи 3 і 7 років*.

У *молодшому Д.в.* відбувається подальший розвиток систем органів, збільшується вага мускулатури, зростає сила і працездатність м'язів, удосконалюється координація рухів, орієнтування у просторі. Інтенсивно розвиваються моторні функції, що суттєво збільшує потребу в руховій активності. На початку молодшого **Д.в.** створюються передумови для виникнення такої *соціальної ситуації розвитку*, яка характеризується виходом дитини за межі вузького сімейного кола і встановленням відносин зі світом чужих людей, що й стає її основним життєвим контекстом. У спілкуванні з дорослими малюк від спільної предметної діяльності переходить до пізнавальної. Пізнавальний мотив перетворює дошкільника на споживача різної інформації, джерелом якої є дорослий. Протягом молодшого **Д.в.** активно розвивається сюжетно-рольова гра, яка моделює світ дорослих, його правила і норми поведінки, встановлює просторові, часові,

емоційні, дійові причинно-наслідкові зв'язки. Сюжетно-рольова гра стає провідною діяльністю, оскільки створює найсприятливіші умови для розвитку молодшого дошкільника, становлення його соціальної компетентності. На думку П.Блонського прагнення дитини бути дорослою задовольняється тільки у грі. Не сам факт наявності гри відрізняє **Д.в** від ін. вікових періодів, а те, що гра є центром всього духовного життя дошкільника.

Поступово, оволодіваючи ігровими діями, рольовою поведінкою, дитина ускладнює зміст гри, розширює сюжетні лінії, збільшує склад її учасників, активно застосовує предмети-замінники. Досвід дитини збагачується переживаннями радості спілкування з однолітками та здатністю до самовизначення. Молодший **Д.в.** є періодом накопичення сил. До його *новоутворень* належить: елементарна цілісна картина світу, відкриття свого внутрішнього світу, цілеспрямована поведінка та емоційне й інтелектуальне передбачення, опанування правилами поведінки у суспільстві, моральні почуття, найпростіші форми творчості.

У *старшому* **Д.в.** відбуваються подальші зміни у фізичному, психічному, соціальному розвитку дошкільника. Інтенсивна та довготривала діяльність стомлює дитину, що передбачає чергування різних видів діяльності. Завершується окостеніння та формування скелета, зростають силові показники, удосконалюється координація різних м'язових груп, формується постава. Дитина цього віку будівничий самого себе в емоційно-вольовому розвитку: визначаються прийоми саморегуляції; виділяються способи самостійної поведінки; домінує ініціативність дій; активно проявляється здатність до повноцінного спілкування; формується почуття обов'язку та відповідальності. Виробляється вміння підкоряти свої дії словесно сформульованим завданням, хоча вольова організація поведінки залишається ще багато в чому недосконалою. Старший дошкільник ще не здатний до тривалих зусиль і часто діє імпульсивно під впливом безпосередньо сприйнятої ситуації, а не свідомо наміченої мети. Дитина вирішує внутрішню

задачу свого розвитку, яка полягає у створенні емоційно забарвленої картини оточуючого світу, самого себе та свого місця у світі. Поступово поряд з елементарними емоціями в **Д.в.** зароджуються більш високі моральні, естетичні та інтелектуальні почуття, інтенсивно розвивається воля. Предметом уваги дитини стає світ соціальних відносин людей, до якого вона хоче ввійти. Важливою характеристикою *соціальної ситуації розвитку* є стабілізація взаємин з однолітками, утворення „дитячого суспільства”. Незбіг реальних можливостей та прагнення долучитися до проблем дорослих старший дошкільник компенсує моделюванням бажаних відносин у сюжетно-рольовій грі, яка є *провідною діяльністю*. Зміст ігор все більше наближається до життєвого контексту, урізноманітнюються способи сюжетобудування, зростає здатність дитини до самоорганізації, планування, здійснення контрольних-оцінних дій. Це формує соціальні якості особистості. Гра, як провідна діяльність дає можливість старшому дошкільнику орієнтуватися у навколишньому світі, у смислах людської діяльності, у варіативності поведінки, впливає на психічний і мовленнєвий розвиток.

Під кінець **Д.в.** (6-7 р.) дитина здатна управляти своєю поведінкою, спираючись на внутрішнє мовлення та розумові дії, не потребує зовнішньої регуляції, заперечуючи або відкидаючи її. Яскраво виражена саморегуляція є свідченням дошкільного розвитку та *кризою* 6(7) років. Основними психологічними *новоутвореннями* старшого **Д.в.** є: виникнення схематичного контуру дитячого світогляду, внутрішніх етичних інстанцій, супідрядності мотивів (мотив „хочу” поступається місцем мотиву „треба”), довільної поведінки, особистої свідомості.

Сучасна розробка теоретичних основ дошкільної освіти передбачає визначення збалансованої структури дошкільного віку, оскільки сам по собі паспортний вік не може слугувати надійним критерієм для встановлення реального рівня розвитку. Йдеться не про зміни чи вилучення орієнтації на хронологічні рубежі, а про виявлення їх зв'язку із закономірностями розвитку дитини. Розподіл дітей за сукупною характеристикою їхнього

паспортного, фізичного, психічного, психологічного і соціального віків працює на принцип природодоцільності.

Література

1. Виготский Л.С. Вопросы детской психологии. - СПб.: Союз, 1997. – 224 с.
2. Запорожец А.В. О психологии детей раннего и дошкольного возраста.- М.: ЦИУВ, 1969. – 26 с.
3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищих навч. закладів.- К.: Освіта, 1998. – 255 с.
4. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды.- М.: Педагогика, 1989. – 560 с.